

УДК: 81'27'373.42:27-23:808.81А.Лінкольн

ПРАГМАТИЧНІ ФУНКЦІЇ БІБЛЕЇЗМІВ У ПРОМОВАХ АВРААМА ЛІНКОЛЬНА

Вікторія Четаїкіна

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, Львів 79000, Україна
e-mail: vikapppp@rambler.ru*

Розвідку присвячено аналізу прагматичних функцій біблеїзмів у промовах шістнадцятого Президента США Авраама Лінкольна – одного з найвидатніших ораторів в історії своєї країни. Зосереджено увагу на майстерному використанні ним Біблії як прецедентного тексту, оскільки Президент глибоко знав Біблію, і Святе Письмо було дуже популярне серед американського народу тієї епохи. У розвідці висвітлено прагматичні функції біблеїзмів, ужитих без будь-яких змін, та трансформованих біблеїзмів, а також фразеологічних одиниць біблійного походження, використаних у промовах А. Лінкольна. Проведено певне розмежування між біблеїзмами в мові і мовленні.

Ключові слова: прагматика, біблеїзми, фразеологічна одиниця, мовна особистість, прецедентний текст

Упродовж віків християнське віровчення має значний вплив на історію світової культури. Основна книга християнства – Біблія – слугує невичерпним літературним джерелом. Біблію перекладено багатьма мовами світу, що зумовило наявність у них біблеїзмів. Цей процес відбувався протягом довгого періоду та майже водночас у різних народів.

Біблія була дуже поширена серед населення США – вихідців із різних країн. Часто вони просто слухали її, бо не вміли читати. Вона була одним із чинників, що створювали своєму нову націю – американців. Так склалася історія США, що Президенти цієї держави (а дотепер їх було 44) використовували у своїх промовах Біблію. Їм треба було вселити у своїх громадян переконання, що вони становлять одну велику сім'ю, засновану на свободі й демократії. Батьки нації асоціювалися з пророками зі Старого Заповіту. Очевидно, читачі та слухачі Президентських промов та їхня ментальність упродовж сторіч змінювалися, отже, змінювалися і методи використання біблійних алюзій у промовах Президентів. У зв'язку з тим окремі біблеїзми дуже далеко відійшли від своїх прототипів.

На велику увагу заслуговує біблійна мова Святого письма. Стиль Біблії, її словник та синтаксис, експресивна образність, дидактичний зміст надихають численні покоління ораторів та письменників. Тож важливе місце в лінгвістиці посідає вивчення біблеїзмів. Функціонування біблеїзмів у різних сферах мовної діяльності та їхній вплив на лексичний і фразеологічний склад англійської мови становлять значний інтерес для філологів, зокрема германістів.

Англійські біблійні вислови глибоко ввійшли в народну ментальність. Адже з що з початку другої половини чотирнадцятого століття, завдяки Джону Вікліфу (1330–1384), існують англійські переклади Біблії. Вікліф перекладав із латинського тексту (Vulgate), його Біблія з'явилася 1388 р. Отож, біблеїзми стали широко розповсюдженими серед населення Англії та загалом у англійськомун світі. “Кількість біблійних зворотів, що ввійшли до англійської мови настільки велика, що надзвичайно важко було б зібрати і перерахувати їх” – писав видатний англійський фразеолог Л. Сміт [3, с. 110–111]. Зрозуміло, що їх із прагматичним наміром часто використовували відомі оратори, зокрема Президенти США. Мета нашої розвідки – дослідити прагматичну функцію біблеїзмів у промовах найвідомішого із Президентів США – Авраама Лінкольна.

А. Лінкольні (1809–1865) – шістнадцятий Президент США – був надзвичайно популярний серед населення цієї держави, зокрема тому, що він скасував рабство та об'єднав націю. До того ж, Лінкольні був відомий як блискучий оратор. Він прекрасно розумів, що книга, яку найчастіше читають американці – люди різного походження та різного етносу – Біблія. Вона була також настільною книгою самого Лінкольна, його прецедентним текстом. Отже, прослідковується і особистісний чинник у використанні біблеїзмів А. Лінкольні, що був, згідно з характеристикою Ю. М. Караулова, видатною мовною особистістю [1, р.216].

На основі суцільної вибірки із промов А. Лінкольна доходимо висновку, що інколи Президент вживав біблеїзми без будь-яких змін, а інколи він їх трансформував. У промовах Президента зустрічаються цілі речення з Біблії, а також фразеологічні одиниці біблійного походження, які, на думку О.В. Куніна, підсилюють прагматичну спрямованість тексту чи його частини – контексту [2, с. 98].

Одним із цінних джерел для цієї розвідки стала промова *Second Inaugural Address* А. Лінкольна, яку він виголосив у березні 1865 р., коли його вже вдруге було обрано на президентський пост. У цій промові Президент намагається донести до американського народу суть війни та закласти основи для відновлення єдності у країні. Він майстерно викладає свої переконання за допомогою біблійних алюзій, щоб наголосити американцям на тому, що вони – Північ і Південь – єдиний народ, адже моляться до одного Бога, благаючи Його про допомогу у війні, братовбивчій за своєю суттю. З контексту також випливає, що саме в рабстві й полягає одна з причин розбрату в суспільстві і навіть злочину перед ним. Невипадково цю ідею Президент влучно передає за допомогою фрази біблійного походження із Євангелія від Матвія 18, 7 [15]: “Woe unto the world because of the offences! for it must needs be that offences come; but woe to that man by whom the offence cometh!” [11]. Цими рядками з Біблії Лінкольні передає думку про те, що вожді нації скоїли злочин перед Господом – не скасували рабство, а Громадянська війна стала жорстоким, проте цілком виправданим покаранням за це, адже Божий Суд завжди справедливий. Отже, ціле речення розглянемо тут як біблеїзм. Цим розширюємо деякою мірою визначення біблеїзму, поданого в компендіумі “Українська мова”: “Біблеїзми – слова або вислови зі Святого Письма (Біблії), що ввійшли в загальну мову” [4, с. 48]. Експресивність біблеїзму-речення посилюється лексемою *woe*. Її зараховує до біблеїзмів дуже авторитетний словник – *Nelson's New Illustrated Bible Dictionary* з таким поясненням: *woe – deep sorrow, grief, or affliction. The word ‘woe’ is often used by the Old Testament prophets, as an exclamation expressing dismay or misfortune. In the New Testament Jesus pronounced woes on the cities of Chorazin and Bethsaida, on the scribes, Pharisees, and lawyers, and on the one who betrayed him* [8, р. 1318]. Отже, можна розрізняти біблеїзми, уживані в мовленні окремих людей як безпосередні цитати з Біблії. Це своєрідні прецедентні тексти.

Для підсилення свого твердження Президент вживає фразу із Псалма 19, 9 [15] “the judgements of the Lord are true and righteous altogether” [11]. Ця фраза була добре відома людям, які постійно читали і перечитували Біблію. Хоча Лінкольн буквально наводить цитату з Біблії, але ж змінюється загальний контекст: ідеться про життя в американському суспільстві.

Фразеологічну одиницю біблійного походження *resting place* А. Лінкольн вживає у промові *Lyceum Address*. Ця фразеологічна одиниця зустрічається в Біблії неодноразово, зокрема в Книзі чисел 10, 33 [15], в контексті розповіді про тяжку мандрівку Мойсея та гебрейського народу до Землі обітованої: “And they departed from the mount of the Lord three days’ journey: and the ark of the covenant of the Lord went before them in the three days’ journey, to search out a resting place for them” [15]. У цій промові 28-річний Лінкольн говорить про злочинні угруповання, які скоювали акти насильства, зокрема проти негритянського населення, що він, досить сміливо на той час, поєднує з недосконалістю інститутів уряду та Конституції. Тож, із Землею обітованою Лінкольн асоціює свою державу, закликаючи американців оберігати країну від будь-якого зла, що може нашкодити їй, і справді дотримуватись ідеалів громадянської та релігійної свободи, які лежать у основі Конституції.

Фразу біблійного походження Лінкольн вживає і наприкінці звернення із прагматичним наміром. “Come from the four winds, O breathe! and breathe upon these slain, that they may live” [13]. Президент цитує рядки із Книги пророка Єзекиїла 37, 8 [15], закликаючи присутніх простягнути руку допомоги тим, хто став жертвою своєї ненаситності та поліг знесило в кайданах духовної смерті. У Святому Письмі цитовані рядки зустрічаються в розповіді про те, як Єзекиїл потрапляє в долину, всіяну кістками мертвих. На його очах Єгова вдихає життя в них та закликає Єзекиїла проповідувати силу Господню.

Прислів’я біблійного походження “if a house divided against itself, that house cannot stand” [12] А. Лінкольн вжив у промові 1858 року, яку він виголосив як кандидат від Республіканської партії для обрання в Сенат перед колегами-республіканцями з прагматичною метою висвітлити тогочасний розкол у американському суспільстві. Цей фразеологізм зустрічається в Біблії у Євангелії від Марка 3, 25 [15], Євангелії від Матвія 12, 25 [15], Євангелії від Луки 11, 17 [15].

Інколи Лінкольн трансформує біблеїзми. У Євангелії від Матвія 7, 1 зустрічається вислів: “Judge not, that ye be not judged” [15]. Вживаючи цей біблеїзм у спонукальній формі для підсилення експресії “let us judge not that we may not be judged” [11], Президент наголошує на тому, що розбрат між Північчю та Півднем саме і призвів до розбрату в країні, по тому розпочалась Громадянська війна – покарання Господне.

Можливо, в такий спосіб висловлювався і Лінкольн-юрист у своїй повсякденній практиці, розкриваючи окремі злочини та виявляючи підстави скоєння їх, і після доведення вини, підсудний поставав перед жорстоким, проте справедливим вирокком судді.

Щодо біблеїзмів, то надзвичайно вагомий лінгвальний чинник та ментальність аудиторії, до якої звертався Президент. Вживання біблеїзмів часто супроводжується чисто лінгвістичними проблемами. Адже йдеться не про біблеїзми оригіналу, а про перекладені.

Свою позицію в кінці звернення *Lyceum Address* Лінкольн ілюструє за допомогою ще однієї фрази з Біблії: “the gates of hell shall not prevail against it” [13], запозичену з Євангелія від Матвія 16, 18 [15]. У Біблії ця фраза зустрічається в розповіді про те, як Ісус запитав своїх учнів, кого люди називають Богом. Відповіді Апостолів були різноманітними, і тоді Ісус запитав своїх учнів, як же вони називають Його. Апостол Петро тут же відповів: “You

are Christ, the Son of the Living God” [9, p. 1072]. Тоді Ісус ствердив, що збудує церкву на тій горі, де вони перебували – на місці, де Петрові Господь відкрив істину. Вживаючи цю фразу у своєму зверненні, Лінкольн уособлює інститут свободи з інститутом церкви, який потрібно оберігати від будь-яких посягань і не пускати зла за поріг цієї найвищої установи.

Очевидно, фраза Лінкольна відповідає Біблії англомовній, але не Біблії оригінальній. Адже ім'я **Петро** у грецькій мові звучить **Петрос** і близьке за звучанням до лексеми **петра**, що означає *скеля*. Отже, в грецькому тексті Біблії Ісус підкреслює силу Петра і віру в те, що, покладаючись на нього, можна побудувати церкву. Уже в англомовних перекладах Біблії ця алюзія втрачена. Не може її бути і в промові Лінкольна, бо ж у нього йдеться про порівняння держави із церквою і, очевидно, саме англомовна Біблія була відомою його співвітчизникам.

У промові *Lyceum Address* Лінкольн використовує біблеїзм *author and finisher* [11] із прагматичною метою переконати своїх адресантів у тому, що лише вони – творці свого майбутнього. Вони – молоде покоління американців – здатні і навести в країні лад, і погубити себе. Першоджерело запозичення – Послання до гебреїв 12, 2 [15], в якому йдеться про те, що творцем добробуту людей був Ісус Христос, який, незважаючи ні на що, ніс свій хрест за людські гріхи, а тепер сидить праворуч Господа Бога. Використання саме цієї фрази з Біблії в зазначеному контексті робить висловлювання авторитетнішим, а ідею, яку намагається донести автор – беззаперечною, переконливою. На основі біблійної фрази він створює свій вислів сповненим експресії, що впливає на слухачів. Тож, тут намір Президента очевидний. Сам вихований на Біблії, що була складовою частиною його мовної особистості, він, можливо, свідомо, а, можливо, й підсвідомо вживав біблеїзми, щоб поділитися своїми поглядами зі своїм народом, зокрема із молоддю – вихованцями ліцею.

Цікавою для дослідження трансформованих біблеїзмів стала легендарна промова А. Лінкольна “*Gettysburg Address*”. Президент розпочинає своє звернення, описуючи Американську революцію. Він використовує таку фразу: “*Fourscore and seven years ago*” [6, p. 263], вносячи трансформації на лексичному рівні. Це висловлювання є аналогічним до рядків із Псалма 90, 10: “*The days of our years are threescore years and ten; and if by reason of strength they be fourscore years, yet is their strength, labour and sorrow; for it is soon cut off, and we fly away*” [15]. *Longman Dictionary of Contemporary English* подає таке тлумачення лексеми *score* та її архаїчного вживання: **score number 1 plural score** a group of 20, people or things: **a score of sth** *Our couch was escorted by a score of policemen.* | **three score years and ten old use** (= 70 years, a person’s expected length of life) [7, p. 1468].

На момент виголошення звернення саме вісімдесят сім років минуло з того часу, як була прийнята Конституція США. Лінкольн не випадково згадує цю історичну дату, адже із прийняттям Конституції було створено нову державу. Не випадково він посилається і до 1776 року – року прийняття основного закону держави. Цікавим є той факт, що в Статті 1, част. 9, п. 1 Конституції США йдеться про те, що до 1808 року Конгрес не може скасувати торгівлю рабами [5, с. 408]. Отож, у своєму зверненні А. Лінкольн, можливо, зумисне звертається до цього юридичного факту, наголошуючи на тому, що американська нація вже чотири рази проігнорувала вирішення цього питання з моменту, визначеного її засновниками. Лінкольн був блискучим юристом і його ґрунтовні знання юриспруденції не дозволили знехтувати таким важливим фактом.

Ще однією цікавою промовою А. Лінкольна є промова “*Temperance Address*”, яку він виголосив перед Спрінгфілдською спілкою для боротьби з алкоголізмом. У зверненні Пре-

зидент вживає фразеологічну одиницю біблійного походження *to wallow in the mire*. У Біблії вона вживається в Другому посланні Петра 2, 22: “The saying of the true proverb has happened to them: the dog has returned to its own vomit, and the sow that was bathed to rolling in the mire” [15]. Е Біблії розповідається про те, як люди, засліплені жадобою та спокусами, пізнають Слово Боже, а потім знову повертаються в той самий грішний світ. Таких людей порівнюють із викупаною свинею, яка все ж повертається до багнюки. Лінкольн вживає цей фразеологізм щоб закликати людей, яким вдалося побороти свою залежність, більше не повертатися до неї. У цьому зверненні Лінкольн також наголошує на тому, наскільки важливо самій людині визнати, що вона ступила на недобрий шлях та повернутися до праведного життя. Він розповідає слухачам про спокушену гріхом людину, якій усе ж вдалося скинути кайдани спокуси і поставити перед людьми новою особистістю. Тут А. Лінкольн вживає фразу біблійного походження *clothed, and in his right mind* [14]. Ця фраза зустрічається у Святому Письмі двічі: в Євангелії від Луки 8, 35 [15] та в Євангелії від Марка 5, 15[15]. В обох текстах розповідається про те, як Ісус вигнав демона із невіруючого. Ось цитата із Євангелія від Луки: “Then they went out to see what was done; and came to Jesus, and found the man, out of whom the devils were departed, sitting at the feet of Jesus, clothed, and in his right mind: and they were afraid” [15].

Отже, ґрунтовні знання символу всіх часів – Біблії, майстерне володіння словом, вміння активізувати увесь свій багатогранний інтелектуальний запас, талант політика в поєднанні з талантом оратора – все це робить звернення А. Лінкольна блискучим зразком ораторського мистецтва, яке увіковічилося у історії. Важливим лінгвальним чинником у ньому є біблеїзми різного рівня від окремої лексеми до цілих речень. У добу А. Лінкольна Біблію читали або ж слухали майже всі громадяни, тож було дуже доречно вживати біблеїзми з прагматичним наміром.

1. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов. – Москва : Наука, 1987. – 261 с. 2. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка / А. В. Кунин. – Москва : Высшая школа, 1986. – 381 с. 3. Смит Л. П. Фразеология английского языка / Л. П. Смит; пер. с англ. А. Р. Игнатъева. – М., 1959. 4. Українська мова. Енциклопедія : [Вид. друге, виправлене і доповнене]. – К. : Вид-во “Українська енциклопедія” ім. М. П. Бажана, 2004. – 824 с. 5. O’Connor J. Exploring American Citizenship / John O’Connor, Robert M. Goldberg. – Englewood Cliffs, New Jersey : Globe Book Company, Inc., 1988. – VII, 440. 6. Wills G. Lincoln at Gettysburgh. The Words That Remade America / Garry Wills. – New York: Simon & Shuster, 1992. – 318 p. 7. Longman Dictionary of Contemporary English [director Della Summers]. – New ed. p. cm. – Pearson Education Limited, 2003. – XVII, 1950. 8. Nelson’s New Illustrated Bible Dictionary : [Completely revised and updated edition; General Editor R. F. Youngblood]. – Nashville, Atlanta a. o.: Thomas Nelson Publ., 1995. 9. New World Translation of the Holy Scriptures. – Brooklyn : Watchtower Bible and Tract Society of New York, Inc., 1981. – 1469 p. 10. The NIV Study Bible. New International Version. – Grand Rapids, Michigan: Zondervan Publ. house, Co 1984. – XII, 1950, 151. 11. Second Inaugural Address : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.showcase.netins.net. 12. House Divided : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.showcase.netins.net. 13. Lyceum Address : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.showcase.netins.net. 14. Temperance Address : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.showcase.netins.net. 15. Bible Gateway: A searchable online Bible in over 100 versions and 50 languages : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.biblegateway.com.

**ПРАГМАТИЧЕСКИЕ ФУНКЦИИ БИБЛЕИЗМОВ
В РЕЧАХ АВРААМА ЛИНКОЛЬНА**

Виктория Четайкіна

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
ул. Университетская, 1, Львов, 79000, Украина
e-mail: vikapppp@rambler.ru*

Проанализированы прагматические функции библеизмов в речах шестнадцатого Президента США Авраама Линкольна. А. Линкольн – один из самых известных ораторов в истории страны. Его яркие обращения считаются образцами ораторского искусства. Внимание сосредоточено на его мастерском употреблении Библии как прецедентного текста, так как Президент владел глубокими знаниями Книги Книг. Также рассмотрена взаимосвязь прецедентного текста с языковой личностью оратора. В исследовании изложены прагматические функции библеизмов, употребленных без каких-либо изменений, и трансформированных библеизмов, а также фразеологических единиц библейского происхождения.

Ключевые слова: прагматика, библеизмы, фразеологическая единица, языковая личность, прецедентный текст.

**THE PRAGMATIC FUNCTIONS OF BIBLICAL PHRASES
IN THE SPEECHES OF ABRAHAM LINCOLN**

Viktoriya Chetaykina

*Ivan Franko National University of Lviv,
1 Universytetska St., Lviv, 79000, Ukraine
e-mail: vikapppp@rambler.ru*

The article focuses on the analysis of the pragmatic functions of biblical phrases in the speeches of Abraham Lincoln who was recognized as one of the best speakers in the history of the United States. His eloquent speeches are considered to be bright models of oratory art. The article focuses on Lincoln's profound knowledge of the Bible which he used as a precedent text. It also elucidates the correlation between the precedent text and Lincoln's speech personality. The paper expounds on the pragmatic functions of direct quotations and transformed biblical phrases as well as the phraseological units of biblical origin in the corpus of speeches studied.

Keywords: pragmatics, biblical phrases, phraseological units, speech personality, precedent text.

Стаття надійшла до редколегії
15.02.2012 р.

Статтю прийнято до друку
12.06.2012 р.